

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

številka 1 / 2024

KOLOFON

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

letnik 23, številka 1 / 2024

ISSN 1854-4096

Izhaja 4-krat letno v elektronski in zvočni obliki in je brezplačna.

Spletna stran: <http://www.zveza-slepih.si/rikoss/>

Izdaja: Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije

Glavni, odgovorni in tehnični urednik: Marino Kačič

Uredniški odbor / sodelavci: Anja Uršič, Brane But, Metka Pavšič, Safet Baltič, Sabina Dermota

Lektoriranje: Vida Črnivec

V reviji se objavlja priporočila in izsledke testiranja nove specialne IKT opreme, strokovne članke o spoznanjih z relevantnih področij, možnostih za izobraževanje, delo in prosti čas, o izkušnjah v povezanosti/vključenosti, o osebnih življenjskih in delovnih izkušnjah ljudi z okvaro vida, njihovih svojcev in strokovnjakov vseh podpornih služb ter drugo. Vsi prispevki so avtorizirani, avtentični in se nanašajo na področje "ljudje z okvaro vida".

=====

Avtorske pravice za prispevke, sprejete v objavo, pripadajo reviji Rikoss. Uredništvo si pridržuje pravico preurediti ali spremeniti dele besedila, če tako zahtevata jasnost in razumljivost, ne da bi o tem prej obvestilo avtorja. Avtorji prispevkov so odgovorni za avtentičnost besedila in svoja stališča.

© Revija Rikoss (ime, oblika in vsebina) je zaščitena z zakonom o avtorskih pravicah. Revija ali katerikoli njen del ne smeta biti razmnožena ali spremenjena v kakršni koli obliki (elektronski, zvočni, tiskani ali drugi obliki) brez predhodnega pisnega dovoljenja lastnikov avtorskih pravic: © Revija RIKOSS in Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije.

Domov Uredništvo Naročite brezplačen Rikoss

=====

KAZALO

UVODNIK: **Iniciativa za zaposlovanje oseb z izgubo vida z univerzitetno izobrazbo v članicah Evropske unije**

Željko Bajić, Evgen Bavčar, Nina Zavašnik

AVTOPORTRET: **Benjamin Škrab**

Z glasbo si želim ljudi motivirati, zabavati in se tudi pokloniti svojim najbližjim

POPOTNIŠKI UTRINKI: **Potovanje s psom vodnikom v Helsinki in Talin**

Nina Zavašnik

INTEGRACIJA: **AUDIBOOK – mobilna aplikacija za avdio/zvočne knjige**

Marjan Povše in Aljaž Arbiter

INVALIDSKO VARSTVO: **Spremembe in dopolnitve Pravilnika o osebni asistenci**

Brane But

DOBRO JE VEDETI: **Svet slik v besedah: Kako umetna inteligenca približuje slike slepim in slabovidnim**

Marino Kačič

PAMETNI TELEFONI: **Predstavitev Applove oblačne storitve iCloud**

Safet Baltić

NAMIGI IN NASVETI: **Nekaj nasvetov za zmanjšanje porabe energije in podaljšanje življenjske dobe baterije pri Androidu, Branje datotek pdf ali jpg z JAWSom**

Brane But

MEDNARODNE NOVIČKE: **Stališče EBU glede predlagane direktive o evropski kartici in evropski parkirni kartici za osebe z invalidnostjo, Potrditev direktive s strani evropskega parlamenta, Izboljšanje dostopnosti plačilnih terminalov, Izboljšanje statistike s področja oseb z invalidnostjo, Vključenost oseb z invalidnostjo v COP28**

Anja Uršič

UVODNIK: Iniciativa za zaposlovanje oseb z izgubo vida z univerzitetno izobrazbo v članicah Evropske unije

Izvedba, rezultati in pobuda

Avtorji: Željko Bajić, Evgen Bavčar, Nina Zavašnik

V pričujočem prispevku predstavljamo iniciativo za zaposlovanje oseb z izgubo vida z univerzitetno izobrazbo, ki smo se je decembra 2020 lotili trije entuziasti z izgubo vida. Poleg razlogov za nastanek iniciative boste prebrali še o njenem poteku, rezultatih raziskave, opravljene v sedmih evropskih državah, o vztrajnem iskanju evropskega poslanca, odgovoru EU komisije na naše pobude in o nadaljnjih korakih.

Pravica do dela je ena izmed osnovnih človekovih pravic. Pri osebah z oviranostjo se vrstni red pravic iz nekega razloga obrne in pravica do dela se znajde na repu. V obdobju gospodarske rasti imamo osebe z oviranostjo minimalne možnosti za zaposlitev in s tem za eksistenčno neodvisnost. Ko gospodarstvo zaide v težave, osebe z oviranostjo med prvimi izgubimo službo oz. so možnosti za zaposlitev zelo skromne, pogosto pod izgovorom, da še zdravi nimajo dela, pri čemer je treba poudariti, da senzorne oblike oviranosti niso bolezni, temveč stanja. Poleg tega je treba omeniti dejstvo, da ne velja enaka praksa za vse oblike oviranosti in da so osebe s 100% oviranostjo, kamor se uvrščajo senzorne oblike, v veliko težjem položaju, tudi zaradi predsodkov, ki se povezujejo s tovrstnimi oblikami oviranosti.

Osebe s senzorno oviranostjo, tj. z okvaro vida ali sluha, so zaradi kompleksnejših prilagoditev delovnega mesta, nepoznavanja pripomočkov in možnosti s strani delodajalcev in zaradi predsodkov, da zaradi odsotnosti vida oz. sluha niso dovolj informirane, izobražene in/ali usposobljene za opravljanje (zahtevnejšega oz. odgovornejšega) dela, še posebej izpostavljene. Stanje v družbi, ki je nastalo kot posledica koronavirusne bolezni, je razkrilo neenakopravnost in diskriminacijo, ki so ju osebe z oviranostjo deležne vsakodnevno, vendar sta bili dobro skriti pod debelo plastjo teorije.

Kljub dejstvu, da je EU ratificirala Konvencijo o pravicah invalidov in je Marakeška pogodba o olajšanem dostopu do objavljenih del za slepe in slabovidne osebe ter osebe z drugimi motnjami branja najpogostejše ratificiran dokument v zgodovini, praksa kaže povsem drugačno, brezupno in nesprejemljivo resničnost. Kršenje obeh dokumentov je stalna praksa tudi s strani državnih in evropskih ustanov. Poleg navedenega sva Zavašnik in Bajić ugotovila, da se jaz kot tudi moji kolegi z izgubo vida v Avstriji leta 2020 na svoji karierni poti srečujemo z enakimi izzivi, kot se je Bajić v začetku osemdesetih v državi, ki je že desetletja ni več. To daje slutiti, da se v štiridesetih letih na področju zaposlovanja oseb z izgubo vida, ki so dosegle univerzitetno izobrazbo, v Evropi ni dosti premaknilo. Zato smo se trije izobraženci z izgubo vida, Bajić, Bavčar in Zavašnik, odločili v nekaj državah raziskati realno stanje med zaposlenimi in iskalci zaposlitve z izgubo vida in končano univerzitetno stopnjo izobrazbe.

Vprašalnik smo prek različnih kanalov posredovali osebam z izgubo vida v Avstriji, Bosni in Hercegovini, na Hrvaškem, v Nemčiji, Sloveniji in Srbiji, januarja 2024 pa še na Finskem. Vprašalnik je vseboval zgolj dve vprašanji: 1. Kakšne so vaše izkušnje z iskanjem zaposlitve in 2. Kakšni so vaši predlogi za izboljšave na področju zaposlovanja oseb z izgubo vida in univerzitetno stopnjo izobrazbe. EU komisiji smo namenili naslednja vprašanja:

- a) Koliko evropskih poslancev z izgubo vida je trenutno v Evropskem parlamentu?
- b) Koliko oseb z izgubo vida je zaposlenih v evropskih ustanovah, s kakšno izobrazbo in na kakšnih delovnih mestih?
- c) Koliko oseb z izgubo vida je zaposlenih v evropskih ustanovah v posameznih članicah EU kot v državnih ustanovah članic, s kakšno izobrazbo in na kakšnih delovnih mestih?
- č) Ali v posameznih EU članicah obstajajo podatki o številu iskalcev zaposlitve oz. zaposlenih z izgubo vida, ali obstajajo podatki o številu oseb z izgubo vida nasploh?
- d) Kakšne kratkoročne in učinkovite rešitve ima EU za zaposlovanje oseb z izgubo vida, ki so dosegle univerzitetno stopnjo izobrazbe, v cilju zmanjševanja brezposelnosti in nadaljnega izgubljanja generacij?

Vprašalnik je izpolnilo 32 oseb z izgubo vida različnih starostnih skupin. Žal smo veliko več kot odgovorov prejeli elektronskih sporočil, v katerih nam osebe z izgubo vida iz držav, zajetih v raziskavo, sporočajo, da:

- a) ne želijo sodelovati, ker že zelo dolgo (tudi več kot 20 let!) iščejo zaposlitev;
- b) so v času iskanja zaposlitve prejele številna vabila za sodelovanje v raznih raziskavah o zaposlovanju, ki jim niso prinesla nikakršnega izboljšanja;
- c) razen delavnic in izobraževanj z osnovnimi informacijami o iskanju zaposlitve, ki so večinoma dostopne na spletu in se bistveno ne razlikujejo od informacij za osebe brez oviranosti, niso imele pri iskanju zaposlitve nikakršne konkretne podpore;
- č) zaradi vseh ponižanj in žalitev, ki so jih morale prejeti s strani raznih svetovalcev, in razočaranja nad sistemom ne zaupajo več nikomur.

Kljub nizki udeležbi v raziskavi morajo rezultati biti upoštevani in iniciativa obravnavana, saj

- a) je v EU izguba vida prisotna predvsem med starejšimi, ki načeloma niso več v aktivnem delovnem razmerju oz. aktivni iskalci zaposlitve;
- b) je število oseb z izgubo vida na splošno zelo nizko;
- c) je med osebami z izgubo vida v aktivni dobi zelo nizek odstotek zaposlenih in
- č) osebe z izgubo vida, ki niso želele izpolniti vprašalnika, podpirajo naša prizadevanja in si želijo sprememb na bolje.

Poleg navedenega smo opazili razliko med osebami z izgubo vida glede na socialno varnost, ki jo ponujajo države, zajete v raziskavo. Največ aktivizma in konkretnih predlogov je prišlo iz Hrvaške in Srbije, medtem ko smo pri osebah z izgubo vida iz Finske, Avstrije in Nemčije opazili apatičnost, pasivnost (največ odgovorov z vsebino 'kakšno korist bom imel od te raziskave' ali obljubljenih odgovorov, ki niso nikdar prispeli, smo prejeli ravno od tam) in vdanost oz. pokornost sistemu ('prosim prosim, obrnite se na to in ono organizacijo, oni vedo vse').

Na podlagi analize zbranih rezultatov smo pripravili memorandum, ki obsega devet glavnih točk, vsaka od njih pa predloge za izboljšavo, in se lotili iskanja evropskega poslanca, ki bo pripravljen našo iniciativo, njene rezultate in predloge predstaviti EU komisiji in zahtevati učinkovite rešitve. Iskanje je trajalo dve leti in pol. Poslanca smo iskali med predstavniki držav, ki smo jih zajeli v raziskavo. Maja 2023 se je na pobudo ddr. Bavčarja odzval poslanec Matjaž Nemec. Z iniciativo je seznanil ostale slovenske predstavnike med evropskimi poslanci in konec maja 2023 smo začeli sodelovati s kabinetom poslanca Nemca. Bilo je sklenjeno, da gre za apolitično iniciativo in da moramo izmed navedenih točk v memorandumu izbrati pet najpomembnejših ter pripraviti kratek dokument, saj je devet iztočnic za začetek preveč. Dokument bo kabinet poslanca Nemca posredoval kabinetom vseh EU poslancev v podpis za podporo iniciativi. Poskušali bomo zbrati čim več podpisov, septembra 2023 pa bodo slovenski EU poslanci (samoiniciativno se je v nadaljnji potek aktivno vključil dr. Brglez in skupaj s poslancem Nemcem tudi podpisal končni dokument) EU komisiji predložili rezultate naše raziskave in ji na tej osnovi zastavili vprašanja, na katera bodo zahtevali konkretne rešitve. Izpostavili smo naslednje:

1. Zakoni in predpisi o osebah z oviranostjo so preveč splošni. Treba je upoštevati potrebe vsake oblike oviranosti posebej in prestrukturirati kvotni sistem zaposlovanja za pravičnejše zaposlovanje oseb z oviranostjo in da osebe s težjimi oblikami oviranosti (npr. osebe z izgubo vida) ne bi še naprej ostajale brez dela.
2. EU ustanove promovirajo zaposlovanje oseb z oviranostjo s poudarkom na tistih oblikah, ki so zaradi predsodkov še bolj diskriminirane (npr. izguba vida).
3. Vse evropske ustanove in ustanove držav članic morajo uporabljati le programsko opremo, orodja in aplikacije, ki upoštevajo standarde dostopnosti. Prav tako morajo biti dostopne spletne vsebine.
4. Ker največ zavračanja oseb z izgubo vida in nezaupanja v njihovo znanje in delo prihaja iz vrst visoko izobraženih krogov, je treba uvesti (so)financiranje projektov znanstvenikov z izgubo vida tudi po končanem doktoratu, da bi si lahko utrli pot v znanost. Enako velja za tiste osebe z izgubo vida, ki morajo svoj poklic opravljati kot samozaposleni, saj zaradi okoliščin težje pridobijo stranke oz. je pomemben dejavnik tudi čas, ki ga osebe z izgubo vida zaradi vse večje vizualizacije pri delu potrebujejo več. Predlagamo ustanovitev evropskega sklada, ki bi:
 - (so)financiral projekte znanstvenikov s senzorno obliko oviranosti in pokrival stroške, ki nastanejo zaradi oviranosti (npr. trening mobilnosti in asistenca na delovnem mestu za čas gostovanja ali štipendije v tujini, pokritje stroškov digitalizacije potrebne literature itn. za osebe z izgubo vida);
 - podpiral začetnike v kulturi in samozaposlene s senzorno obliko oviranosti, kjer to (še) ni urejeno, v smislu kritja zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja;
 - omogočal kritje zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja za tiste osebe s senzorno obliko oviranosti, ki se preživljajo s pogodbenim delom;
 - finančno pokrival časovni deficit, ki nastane zaradi oviranosti.
5. Marakeška pogodba o olajšanem dostopu do objavljenih del za slepe in slabovidne osebe ter osebe z drugimi motnjami branja se v praksi ne izvaja. Nemudoma je treba začeti z izvedbo in uvesti nadzor ter kazni za neizvajanje.

Jeseni je prišlo do preobrata, saj so se EU poslanci na volitve začeli pripravljati veliko prej kot predvideno. Medtem so sodelavci kabineta poslanca Nemca glede iniciative stopili v stik z EU komisijo. Na žalost je slednja odgovorila, da ustanove EU za večino

navedenega niso pristojne, da diskriminacije na podlagi oviranosti znotraj EU ni (več) in da se EU ustanove odzovejo na diskriminacijo na osnovi nacionalne pripadnosti, pripadnosti skupini LGBTQ ali romski etnični skupini. Možnost, ki nam je preostala, je bila EU komisiji postaviti t. i. hitro vprašanje, ki ne sme presegati 200 besed in lahko vsebuje največ tri vprašanja. Zastavljena so bila naslednja vprašanja:

a) Kako učinkoviti so ukrepi za podporo osebam s senzorno invalidnostjo, zlasti slabovidnim kandidatom, v postopku zaposlovanja za delovna mesta v institucijah EU?

b) Ali ima komisija statistične podatke o tem, koliko kandidatov s senzornimi motnjami se prijavi in zaposli na razpisana delovna mesta, ki ustrezajo njihovi izobrazbi in spretnostim?

c) Katere dodatne ukrepe namerava izvesti, da bi zagotovila ustrezno delovno okolje, posebej prilagojeno potrebam posameznikov s senzornimi motnjami?» (www-europarl-europa.eu, 14. 12. 2023).

EU komisija ima v primeru tovrstnih vprašanj časa za odgovor tri tedne. Dokument z vprašanji, ki sta ga podpisala poslanca Nemec in dr. Brglez, je bil simbolično poslan 16. oktobra 2023, odgovor pa smo prejeli 14. decembra 2023. Da smo vprašanja lahko sploh zastavili, smo morali sprejeti kompromis, da se vprašanja nanašajo na osebe s senzorno oviranostjo, saj gre drugače za premajhno skupino in na naše poizvedovanje ne bi bilo odziva. Zahtevali smo, da se ohrani poudarek na izobrazbi, saj je na žalost večina oseb s senzorno oviranostjo zaposlenih na mestih, ki zahtevajo nižjo stopnjo izobrazbe od tiste, ki jo imajo, in ker so prepogosto zaposleni v getoizaciji (delajo nekaj za osebe z oviranostjo, v zvezi z dostopnostjo ali inkluzijo).

V odgovoru evropskega komisarja za proračun in upravo Johannes Hahn preberemo, da »komisija kot delodajalka želi dajati zgled pri izvajanju evropske strategije o pravicah invalidov, sprejema ukrepe za spodbujanje zaposlovanja oseb z invalidnostjo, [...] Evropski urad za izbor osebja vsem kandidatom ponuja enake možnosti, [...] kandidati s senzorno invalidnostjo lahko zaprosijo za razumno prilagoditev. Komisija se v vseh svojih kanalih zaposlovanja sklicuje na načelo enakih možnosti, [...] kandidatom na zahtevo nudi ciljno pomoč in podporo med celotnim postopkom zaposlovanja, izbirne komisije pa ozavešča o svoji politiki enakih možnosti. Komisija je leta 2021 z namensko raziskavo o tem, kako invalidno osebje dojema svojo vključenost, določila referenčno merilo in nato leta 2022 sprejela akcijski načrt. Redno bo spremljala napredek pri vključevanju invalidov na delovna mesta v komisiji ter ocenjevala učinek sprejetih ukrepov. Komisija zagotavlja vključujoče delovno okolje ter spodbuja raznolikost in enakost. Ponuja tudi individualno podporo in razumne prilagoditve, da bi vsem zagotovila dostopnost in enako obravnavo. S tem pristopom opredeljuje rešitve, ki koristijo vsem, ter jih prilagaja spreminjajočim se potrebam. Komisija poleg tega stalno izboljšuje dostopnost svojih stavb, digitalnega okolja, komuniciranja in publikacij« (www-europarl-europa.eu, 14. 12. 2023).

Vprašanje v izvirniku in angleškem jeziku je dostopno na povezavi

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-9-2023-003052_SL.html

odgovor v angleščini in slovenščini pa na povezavi

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-9-2023-003052-ASW_SL.html

Odgovoru manjka konkretizacija podpore, saj nam je iz prakse znano, da se lahko zagotavlja tudi napačno podporo (npr. osebi z izgubo vida se ponuja klančino in WC za osebe z oviranostjo) oz. se kljub opozorilom o nedostopnosti še vedno uporabljajo določena orodja (npr. prevajalsko orodje SDL Trados Studio, ki ni dostopno za bralnik zaslona). Iz kabinetov obeh poslancev je bil odgovor označen za samohvalo in navajanje teorije, s katero ni nič narobe, saj glavna težava leži v praksi. Zaradi prihajajočih volitev so nam priporočili, da kakršno koli nadaljnje povpraševanje nima smisla. Ddr. Bavčar je odgovor EU komisije na našo iniciativo komentiral, da »je Evropa slepe žive pokopala«.

Nadaljnja prizadevanja gredo v smeri, da sodelavci kabineta poslanca Nemca slovenskim ustanovam, pristojnim za izobraževanje in zaposlovanje, pošiljajo dopise z zahtevo po konkretnih rešitvah za položaj oseb z izgubo vida, a odgovori curljajo počasi in največkrat gre za dolge razlage brez konkretnega odgovora, zaradi česar so bili dopisi nekaterim ustanovam ponovno poslani.

Predlagali smo, da avtorji iniciative slednjo predstavimo v EU parlamentu. Ideja je bila sprejeta, toda težava so finance za pokritje izvedbe dogodka. EU je zelo revna organizacija. Sicer zna namenjati ogromne vsote za nakup orožja, ki bo blizu nas, toda ne v EU, poleg veliko smrtnih žrtev povzročilo veliko novih oseb z oviranostjo, ne zna pa poskrbeti za osnovne pravice svojih že obstoječih oseb z oviranostjo!

Glede na to, da se zadeve premikajo počasi, načrtujemo medijski pritisk prek ene izmed mednarodnih medijskih hiš, ki ni podrejena evropskemu režimu. Zanimivo je, da največ aktivnosti za realizacijo prihaja s strani oseb z izgubo vida iz Bosne in Hrvaške, s strani oseb z izgubo vida iz Avstrije, Finske, Nemčije in deloma tudi Slovenije pa predvsem zahteve ali pričakovanja. Ker se z iniciativo ukvarjamo prostovoljno, v prostem času ali celo na račun kariere, bi nam prav prišle še kakšne pridne roke, pripravljene poprijeti za tipkovnico in pomagati pri nadaljnjih prizadevanjih. Naj prispevek sklenem z razmišljanjem Željka Bajića: »Morda pa bo ravno aktivizem oseb z izgubo vida iz držav iz jugovzhodne Evrope, tistih držav, ki so menda manj razvite, uspel kaj premakniti in bomo od tega vsi nekaj imeli.«

[Na vrh](#)

AVTOPORTRET: **Benjamin Škrab**

Z glasbo si želim ljudi motivirati, zabavati in se tudi pokloniti svojim najbližjim

V tokratni številki revije bomo spoznali zanimivega glasbenika. Benjamin Škrab z Unca nam ponuja branje o doživetjih iz otroštva, medicinski obravnavi, poti šolanja, uporabi tehničnih pripomočkov ter učenju inštrumentov. Predstavi nam svoje dosedanje uspešno glasbeno ustvarjanje, sodelovanje z mnogimi glasbeniki in načrte za prihodnost. Iz branja začutimo njegovo veliko hvaležnost do vseh, ki so mu na življenjski poti pomagali.

Sem Benjamin Škrab, prihajam z Unca, star sem 31 let. Imam sestro Kajo, ki je pet let mlajša. Diatonično harmoniko igram 16 let, v letu 2019 sem se pričel učiti bas kitaro.

Pred mojim rojstvom so bili vsi kazalniki spodbudni, češ da bo prišlo na svet zdravo bitje. Rodil sem se slep, brez desnega očesnega zrkla ter z razcepom ustnega neba,

čeljusti in ustnice. Na levem očesu imam majhen ostanek vida. Veliko pregledov sem imel na očesni kliniki, kjer odstotka vida niso znali točno izmeriti. Že v prvih dveh letih otroštva sem bil ogromno po bolnišnicah, saj sem imel šest operacij. Vsi posegi so bili po zaslugi izvrstne kirurginje, dr. Koželjeve, uspešno izvedeni. Gospa dr. Koželj je bila izvrstna zdravnica, specialistka z izrazito tankočutnostjo. Pred operacijo je vedno razložila potek posega, tako da je pomirila moja starša, ki ju je bilo strah. Od leta 1995 do tam nekje jeseni leta 1997 sem užival brezskrbni čas v objemu svojih najbližjih. Ti dve leti sta bili izrazito prežeti z ljubeznijo in toplino domačih. V času, ko sta starša bila v službi, sta name pazila stara starša, pa še nona Emilija je priskočila na pomoč. Ko se je stari ata upokojil, si je zame vzel ogromno časa navkljub delu, ki ga je imel. Stara starša sta se ukvarjala s kmetijstvom. Od meseca maja do jeseni sva z prababico ogromno časa preživela zunaj, se igrala domine, najraje pa mi je pripovedovala zgodbe iz svojega življenja. Na jesen leta 1997 pa sem začel obiskovati vrtec, ki se je nahajal v Zavodu za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani. V zavodu sem dobil družbo, ki mi je bila v najtežjih trenutkih v veliko uteho. V popoldanskem času sem se srečeval s starejšimi sotrpini. Zame so bili nekateri že pravi veterani, saj so preživeli ogromno preizkušenj. Spoznal sem dva izjemna prijatelja, na katera me vežejo lepi spomini še danes, Željka Žiliča in Jerneja Porento.

V mesecu septembru leta 1999 sem vstopil v malo šolo. V tistem letu sem se začel uvajati v šolanje, največji poudarek je bilo učenje brajeve pisave. Pod svoje okrilje me je sprejel učitelj Ivo Gerbec, ki je bil moj razrednik in učitelj do končanega tretjega razreda. Bil je preprost človek, vendar človek z ogromno empatije. Šolske ure pri njem so bile zelo razgibane. Nismo samo gulili klopi v razredu, temveč nas je velikokrat peljal v naravo. Pogostokrat smo šli na sprehod do Golovca, Mosteca, Tivolija – te tri lokacije so mi ostale najbolj v spominu. V šolskem letu 2000-2001 sem

prestopil prag osnovne šole, napočil je čas za prvi razred. Začelo se je intenzivno učenje: branja, pisanja na brajev pisalni stroj, računanja in tako dalje. Skoraj vsak predmet je bil po svoje zanimiv. V času osnovne šole sem spoznal veliko življenjskih prijateljev in se naučil določenih veščin. Najbolj pa sem čakal petek, ko sem odšel domov. Med vikendi doma sem se s starši vedno zelo rad preizkusil v športnih aktivnostih. Tako sem že od malih nog kolesaril, se kotalkal, drsal, smučal, sankal, plaval in hodil v hribe. Nikoli se nisem ničesar bal in nič se mi ni bilo težko naučiti. Starša sta me vedno spodbujala, da sem se preizkusil v vsakodnevnih aktivnostih in tako nisem bil nikoli zapostavljen. Uresničila sta vsako mojo željo. Po koncu osnovne šole sem se moral odločiti, v katero srednjo šolo bom šel. Odločil sem se, da se vpišem v srednjo administrativno šolo, ki sem jo opravljal v Zavodu za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani in jo končal leta 2013.

Z narodno zabavno glasbo sem se prvič srečal zaradi starih staršev, s katerima sem obiskoval koncerte. Zvok harmonike me je takoj zasvojil. Domači so opazili moje zanimanje in oče se je odločil, da mi kupi mojo prvo harmoniko. Nekaj časa sem igral klavirsko harmoniko in osvojil njene tehnike, izziv pa mi je bil, da bi se naučil tudi igranje diatonične harmonike. Tako sem 28. marca leta 2008 začel z učenjem pri učitelju Viliju Marinšku v Postojni. Postopek učenja je bil, da me je z roko vodil po tipkah in mi postavljajl prste na določene tipke, iz katerih so prihajali pravilni toni. Prijatelji so me spraševali, kdaj bom posnel kakšno svojo pesem. Odgovoril sem jim, da jo bom, ko bo prišel pravi čas za to. Leto 2013 je bilo prelomno za mojo ustvarjalnost. V tem letu sem zaključeval šolanje in se spraševal, kaj bo z menoj po šolanju. Nekaj bom moral narediti iz sebe, sem si potihoma dejal. Nekega dne sem dobil idejo za svojo prvo pesem, ki sem jo v tistem trenutku naslovil Moje življenje. Takoj na naslednji učni uri harmonike sem jo predstavil učitelju Viliju in bila mu je všeč. Tako se je začela moja samostojna glasbena pot, s pesmijo o svojem življenju z naslovom Moja frajtonarca. Posneti imam še dve skladbi – prva nosi naslov Najlepša hvala, dragi ata v sodelovanju z ansamblom Akordi, druga skladba pa

Sreča, ki je nastala s pevskim zborom Dragonarji Generala Maistra DR5. Hvaležen sem vsem, ki so mi omogočili, pomagali, me vodili na moji glasbeni poti. Imel sem možnost igrati s številnimi ansambli, sodelovati z izjemnimi ustvarjalci in tekstopiscem Igorjem Pirkovičem. Preizkusil sem se na treh tekmovanjih, na enem sem zmagal v svoji starostni kategoriji. Bil sem gost na nekaterih radijih in tv oddajah ter tako predstavil, da za dosego svojih sanj ni nobena ovira prevelika. Z glasbo si želim ljudi motivirati, zabavati in se tudi pokloniti svojim najbližjim. Tako vedno z veseljem poprimem za harmoniko na zabavah, druženjih in doma za svojo dušo. Moj repertoar je precej obsežen, sestavljen iz narodno zabavnih ter zabavnih melodij. Tako z veseljem izpolnim marsikatero glasbeno željo vsem, ki me poslušajo.

Uporabljam prenosni računalnik, na katerem imam naložen program JAWS. Poleg računalnika uporabljam še brajevo vrstico. Računalništva sem se učil v zavodu. V letu 2003 sem dobil hišni računalnik in brajevo vrstico od Lions kluba. Najprej sem se začel učiti slepo desetprstno tipkanje pri učiteljici Branki Trpin. Na računalniški tečaj sem hodil na medobčinsko društvo v Ljubljani. Gospod Ivan Mlačnik me je naučil uporabljati internet. Na telefonu imam naložen program E-bralec, ki mi je v veliko pomoč.

Želim si čim več ustvarjalnega navdiha v prihodnosti. V letošnjem letu bo izšla moja prva polka Osvajat te ne smem, s katero se nameravam predstaviti na festivalu za slepe in slabovidne glasbenike Pesem vidi dlje. Za v bodoče imam napisanih že kar nekaj besedil, v kolikor bom pa dobil še kakšen navdih, ga bom z veseljem izkoristil za novo pesem.

[Na vrh](#)

POPOTNIŠKI UTRINKI: **Potovanje s psom vodnikom v Helsinki in Talin**

(1. del)

Avtorica: *Nina Zavašnik*

Urednica rubrike: *Metka Pavšič*

V prvem delu potopisa avtorica predstavi priprave na nekajdnevno potovanje s psom vodnikom v dve evropski prestolnici, ki vključuje različne oblike prevoza (letalo, trajekt in javni mestni prevoz). Opiše del komplikacij z eno izmed letalskih družb ter na letališču zaradi psa vodnika in besedilo začini s prvimi vtisi o finski prestolnici. Doda še nekaj informacij o položaju in zaposlovanju oseb z izgubo vida na Finskem, ki jih je za potrebe iniciative iz uvodnika pričujoče številke pridobila na finski zvezi slepih.

Poletja so za potovanja postala prevroča, sploh če gre zraven tudi črn pes. Preteklo jesen so avstrijski prazniki z dela prostimi dnevi omogočili načrtovanje krajših počitnic. Kam bi se odpravili tokrat? Že dlje časa je tlela želja po obisku severne Evrope, zato sva s partnerjem načrtovala potovanje v Helsinki in Talin. Ker je potovala tudi Happy, jo je bilo treba ob nakupu letalskih vozovnic registrirati pri vsaki letalski družbi posebej – leteli smo z dvema, in v vsaki smeri je bilo treba enkrat prestopiti. Ker je bila nosilka leta skandinavska družba SAS, sem najprej poklicala njih. Pogovor je bil kratek in vse smo uredili v dveh minutah. Povedala sem, da potujem s psom vodnikom in potovanje je bilo dogovorjeno. Druga letalska družba, izvajalka leta z Dunaja v Stockholm in obratno, je bila avstrijska družba Austrian Airlines. Klicarila sem nekaj dni, saj je bil pogovor venomer prekinjen. Če tišina traja več kot minuto, se pogovor avtomatsko prekine, do tišine pa pride, ko referent vnaša podatke v sistem. S ponovnim klicem se oglasi druga oseba in vse gre od začetka. Po nekaj dneh mi je referentka povedala, na kateri e-naslov naj se pravzaprav obrnem, kar sem tudi storila. Družba je zahtevala naslednje dokumente: avstrijsko izkaznico za psa pomočnika, avstrijsko invalidsko izkaznico z vnosom psa pomočnika, kopijo pasjega potnega lista, potrdilo EGDF in IGDF. Dokumente so preverili in dali zeleno luč za potovanje s psom, pri čemer so označili, da ima pes do 8 kg in mora potovati v boksu. Napako so odpravili, toda osem dni pred odhodom so nam odpovedali povratni let. Zopet sem poklicala SAS, kjer so uredili, da bomo potovali istega dne kot načrtovano, le da z drugim letom. Ker so Austrian Airlines za psa zahtevali nagobčnik v primeru, da to zahteva kabinsko osebje, sem pri SAS vprašala, če so tudi pri njih tovrstne zahteve. Odgovorili so, da pes potuje tako, kot je bil izšolan, torej če je navajen delati brez nagobčnika, bo tako tudi potoval. Nato sem kontaktirala še Austrian Airlines, kjer so spremenili datum prihoda in vztrajali pri nagobčniku, namesto pojasnila pa kopirali odstavek s spletne strani, da kabinsko osebje lahko zahteva nagobčnik, kar se je nanašalo na potovanje s psom kot hišnim ljubljencekom. Dan pred odhodom je z vozovnic, ki jih je ponovno poslal Austrian, na potovanju z Dunaja do Stockholma pes izginil. Bil je večer in Austrian sem lahko kontaktirala le pisno. Zaskrbljena sem se odpravila spat, saj je potovalni načrt narekoval vstajanje ob 4h.

Prvi dan potovanja je spremljalo precej smole, na srečo pa se je zvečer odlepila. Prejšnji večer naročeni taksi ni prišel ob dogovorjenem času, zato sva poklicala še enkrat in na srečo je kmalu prispel spreten voznik. Na železniško postajo v Gradcu smo prispeli zadnji hip in se z vlakom odpeljali do glavne železniške postaje na Dunaju, kjer smo prestopili na vlak do letališča. Happy je ves čas pridno sledila partnerju, ki je vlekel kovček in nahrbtnik, jaz pa sem nosila nahrbtnik s pasjo prtljago (odeja, pribor za nego, igračka, fleksi, potovalna skleda, pasja lekarna, priboljški in seveda suha hrana, pakirana za vsak obrok posebej). Happy mora na dan leta biti tešča, ker pa je bil let predviden šele ob 13:30, sem ji dala slabo polovico obroka. Pred odhodom pa je morala še na stranišče z željo, da opravi tudi veliko potrebo, saj na poti ne bo možnosti in bo naslednja opcija šele zvečer v Helsinkih. Happy je vse dobro razumela.

Fotografija 1: Kodrasta prinašalka Happy v vodilu gleda v objektiv.

Na letališču se je izkazalo, da izginuli pes ni izginil iz sistema in sva imela zdaj prijavljena dva psa. Na vprašanje o rezervaciji sedežev je gospa na okencu odgovorila, da osebje razporeja potnike in da v primeru potovanja s psom vodnikom rezervacija ni potrebna, ker so za varno potovanje potnikov z invalidnostjo določena sedišča. Isto informacijo sem dobila že po e-pošti, pomembna pa bo postala pri povratku. Kljub mojemu prizadevanju je gospa vztrajno hotela komunicirati le s partnerjem, četudi ji je obrnil hrbet.

Vzleteli smo s precejšnjo zamudo. Osebje nas je razporedilo v 4. vrsto, kjer je bil sredinski sedež prazen in je Happy imela dovolj prostora. Potovanje je bilo udobno, toda v Stockholmu smo letalo za Helsinki videli le še v zadek. Odmarširala sva do prvega okenca, kjer nama je prijazna uslužbenka ponudila pomoč, vendar naj za dvajset minut sedeva, da poišče letalsko družbo, ki ima prostor tudi za Happy. Dala pa nama je vedeti, da morda nocoj ne bomo poleteli. Na srečo nas je na krov sprejela finska družba Finnair. Let je bil ob 18h. Zapustiti smo morali mednarodni prostor in se ponovno registrirati pri okencih. Stockholmsko letališče je ogromno,

hodniki neskončni, v zgradbi je bilo presneto vroče, od utrujenosti in kruljenja v želodcu, saj so sendviči pošli že na Dunaju, kasneje pa ni bilo časa, so bile noge težke in koraki počasni. Toda Happy je vztrajala in je bila kot fitnes naprava.

Na okencu so naju povprašali po prtljagi in povedala sva, da je nisva prevzela in da mora biti med ostalo prtljago tukaj ali pa je odpotovala v Helsinkih. Dolgo so iskali nesrečni kovček, tako da sva se na letalo vkrcala zadnji trenutek. Povedali so nama, da morda kovčka v Helsinkih ne bo, saj ga nikjer ne najdejo. Še dobro, da so bila zdravila in pasja oprema v osebni prtljagi! Na srečo Happy je suho hrano, saj le takšna sme v osebno prtljago.

Letalo je bilo polno polikanih poslovnežev. Mi smo se parkirali v zadnjo vrsto. Sedeži so bili po dva na vsaki strani. Happy je ležala pri najinih nogah. Zanj ni bil posebej rezerviran sedež, vendar je imela povsem dovolj prostora. In smo šli ... 45 minut do Helsinkov.

Prispeli smo zvečer okrog 19h. Prvi vtis ob izstopu iz letala: mraz, strrrrašansko je bilo mrzlo. Tudi v zgradbi ni bilo pretirane toplote. Povsod, še posebej v straniščnih prostorih, se je slišalo posneto ptičje petje. Odpravila sva se po prtljago in na srečo se je kovček osamljeno vrtel na stojalu za prtljago.

Helsinki z letališčem povezuje železniška proga in vožnja traja približno eno uro. Vlaki so pogosti. Na poti do železnice sva v trgovini kupila nekaj za pod zob. Med ponudbo peciva je bilo veliko polnjenega, podobnega bosanskim pitam, vendar manjšega. Cene so 'skandinavske', čez prst bi lahko rekli nekje 20 % višje, kot smo jih navajeni pri nas. Nato sva se z vlakom odpravila v mesto. Ker je partner navdušenec nad javnim prevozom, še posebej nad železnico, v Helsinkih pa je javni prevoz urejen, sva z njim prevozila mesto po dolgem in počez.

Prispela sva na glavno železniško postajo. Ko sva izstopila, je bila cesta mokra. Menda je ta dan snežilo, vendar se sneg ni obdržal. Na tramvajski postaji sem se postavila na začetek, da bi preizkusila, kako dostopen je prevoz. Tramvaji so se zaustavljali, kjer je pač bilo. Ni bilo zunanje najave linije ali da bi voznik zavpil številko skozi prednja vrata. Prednja vrata v tramvaju ali podzemni železnici so ožja kot ostala, zato je drugi vhod označen za potnike z invalidnostjo in otroškimi vozički. Sedišča nasproti vhoda so bila vedno prazna, nekoliko so višja, kot sva jih navajena iz Avstrije, vendar je bilo pod njimi dovolj prostora za Happy. Na splošno je bilo v tramvaju zelo tiho, četudi je bilo v njem precej potnikov.

Fotografija 2: Piktogrami nad drugim vhodom v novo tramvajsko garnituro v Helsinkih, ki označujejo, komu je vhod prvotno namenjen. Na piktogramih so silhueta človeka z belo palico, silhueta človeka s psom vodnikom, osebe s palico za pomoč pri hoji in osebe z otroškim vozičkom.

Prijatelj, pisatelj Ibrahim Milanović, ki je zaposlen v finski zvezi slepih, mi je naslednjega dne ob obisku povedal, da le malo oseb z invalidnostjo potuje z javnim prevozom, saj država sofinancira prevoz s taksijem na delo in domov ter 18 enosmernih voženj mesečno, če pa nisi zaposlen, pa 9 enosmernih voženj mesečno. Zaposleni za tovrstno storitev plačajo 70 EUR na mesec. Povedal je, da tisti, ki vendarle uporabljajo javni prevoz, s seboj nosijo natisnjene številke linij, ki jih najpogosteje potrebujejo, in ko stojijo na postaji, v roki držijo papir s številko. V tem primeru jim pomagajo ostali potniki ali voznik, če ni nikogar.

Zgrabila sem priložnost in se pozanimala še glede zaposlovanja in dostopa do pripomočkov, da bi dopolnila iniciativo, o kateri pišem v uvodniku te številke. Na Finskem naj bi bilo zaposlenih med 10 in 20 % oseb z okvaro vida, večinoma slabovidnih. Za slepe je pot do zaposlitve težka enako kot drugod po Evropi. Večinoma so zaposleni na delovnih mestih, ki zahtevajo (precej) nižjo stopnjo izobrazbe od tiste, ki so jo dosegli. V stroki delajo pravniki in socialni delavci, tudi fizioterapevti in maserji, za ostale pa je odvisno, ali jih spremlja sreča oz. imajo dobre zveze. Da, tudi na Finskem so pomembne in potrebne zveze.

Zaposleni nimajo težav s pridobivanjem pripomočkov, jih je pa potrebno dobro utemeljiti. Za nov pripomoček je treba kontaktirati Center za rehabilitacijo. Kljub temu je nekaj slepih brez brajeve vrstice. Po pridobljenih informacijah sem razmišljala, kakšna zlata kletka je Finska, in ali je to to, kar se menda imenuje inkluzija?

Prispela sva v hotel, pred katerim je bil majcen park – ravno prav za Happy. Ob registraciji je Happy dobila vrečko presenečenja: kilogram pasje hrane z lososom, priboljške za čiščenje zob in nekaj vrečk za pobiranje iztrebkov. Za razliko od širokih pločnikov in prostornih parkov so bile sobe v hotelu kot škatlice za vžigalice. V sobi dolžine 6 m in širine nekaj več kot 2 m je bilo vse: kopalnica, v kateri si se komaj obrnil, čajna kuhinjska, postelja, mizica, stol, tabure, po stenah polno ozkih polic, na začetku pa celo veliko ogledalo, za katerim je bila skrita likalna deska. Komaj smo se

srečevali. Pasja odeja je bila pred posteljo in Happy je bila prvi dan zaradi majhnosti prostora in najinega nenehnega pomikanja sem in tja precej nemirna, a se je hitro navadila. Na pultu je bila lepo okrašena steklena posodica, za katero sva sprva mislila, da je za sadje ali podobno, vendar sva kmalu dojela, da je namenjena Happy.

Po zasluženem počitku in obilnem zajtrku, ki je bil razen polnjenega slanega peciva in izključno črnega čaja podoben kot v drugih evropskih hotelih, smo se odpravili v mesto, preplavljeno s sivino in belino stavb, kjer se s starinskim slogom prepleta včasih že malce pretirana modernost. Najprej smo se odpravili na železniško postajo uredit izkaznico za javni prevoz. Svetovali so nama, da dam narediti izkaznico za osebe z invalidnostjo, za kar sem se morala fotografirati. Gospa je celo zaprla okence in naju pospremila do fotostudia. Izgubila sva eno uro in ko sem dobila izkaznico, je na njej pisalo, da velja do konca leta 2028.

Fotografija 3: Notranjost evangeličanske cerkve v Helsinkih, zgrajene v skalo, s stekleno kupolo, ki je od zunaj edina vidna.

Morda sva za potovanje izbrala napačen čas, saj je mraz na obrazu rezal v kožo, ko pa je pihal močnejši veter, je prepihal do kosti. V Gradcu je bilo ta čas še zelo toplo, v Helsinkih pa so se temperature čez dan gibale nekaj stopinj nad ničlo. Vreme je bilo oblačno ali sončno, večinoma vetrovno. Zimska oblačila in obutev so bili obvezni. Tudi Happy je že naslednji dan začela dobivati zimski kožuh. Kljub mrazu pa notranji prostori niso bili pretirano ogrevani, največ 22 stopinj. Po nekaj dneh sem opazila, da nimam glavobolov, ki so me spremljali vso jesen in so se ob vremenskih spremembah okrepili. Prijatelj Ibrahim mi je povedal, da so Finci navajeni na nizke temperature in se veselijo snega, zato naj kot zanimivost za konec prvega dela dodam, da so sicer zaviti v bunde in šale, popolno zimsko opremljeni, vendar nosijo prehodne nizke čevlje ali športne copate. Na sprehajalni poti ob obali sva srečala cel kup rekreativcev, tudi na kolesu, torej nizke temperature, dež ali celo sneg niso nikakršna ovira.

Na vrh

INTEGRACIJA: AUDIBOOK – mobilna aplikacija za avdio/zvočne knjige

Avtorja: *Marjan Povše*, vodja marketinga v podjetju Audibook in *Aljaž Arbiter*, knjižničar v Mestni knjižnici Ljubljana

Urednica rubrike: *Sabina Dermota*

V prvem delu nas avtorja popeljeta skozi zgodovino nastanka zvočnih knjig in mobilnih aplikacij zvočnih zapisov. Posebej se osredotočita na aplikacijo Audibook, ki je na voljo od leta 2017 in ima trenutno že več kot 100.000 uporabnikov. V njej je na voljo več kot 1700 avdio knjig, od teh več kot 1100 v slovenskem jeziku. V nadaljevanju pa nas avtorja še naučita praktične uporabe te aplikacije.

Zgodovina avdio knjig

V tujini so se avdio knjige (posnete na ploščah) začele pojavljati že v 30. in 40. letih prejšnjega stoletja, vendar se je množična uporaba ter razširjenost začela kasneje, ko so se množično prodajali gramofoni, snemale in izdajale gramofonske plošče s posnetimi avdio knjigami. V 60. in 70. letih prejšnjega stoletja se je to področje močno razvilo tudi v Sloveniji. Prve knjige so bile predvsem pravljice, ki jih je izdala Založba Mladinska knjiga. Žal pa gramofonske plošče za številne uporabnike niso bile dovolj praktične. Z razvojem avdio kaset so se avdio knjige v 70., 80. in 90. letih prejšnjega stoletja razširile na avdio kasetah. Le-te smo lahko poslušali na klasičnih kasetofonih, prenosnih kasetofonih in avtoradijih. S tem se je praktična uporaba močno razširila.

V 90. letih in v prvem desetletju tega stoletja so postali vse bolj popularni predvajalniki digitalnih laserskih plošč oziroma CD predvajalniki. Posledično so se začele snemati in pripravljati knjige na CD ploščah oziroma zgoščenkah. Z razvojem digitalnih tehnologij in razširjenostjo interneta, računalnikov ter pametnih telefonov pa so se po letu 2007/2008 digitalni posnetki knjig začeli množično prenašati prek interneta ter predvajati na digitalnih napravah. To je povzročilo ponovni porast uporabe avdio knjig, hkrati s tem pa se je pojavilo tudi nelegalno kopiranje oziroma piratstvo. Zaradi vse manjše prodaje slovenske založbe niso več pokrivalo stroškov, ki so jih imele pri izdelavi zvočnih posnetkov, kar pa zanje ni bilo več finančno sprejemljivo. Posledično je snemanje in izdajanje novih avdio knjig v slovenskem jeziku skoraj popolnoma zamrlo. Dobro desetletje je bila Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije edina organizacija v Sloveniji, ki je vsakoletno posnela večje število avdio knjig.

Po letu 2008 so se pojavile prve mobilne aplikacije, ko sta podjetji Google in Apple ponudili svoji spletni storitvi Android market (kasneje Google Play Store) in App Store. Kmalu po tem so se širom po svetu pojavile tudi številne druge mobilne aplikacije, ki so uporabnikom omogočile predvajanje avdio knjig.

Mobilna aplikacija Audibook

Leta 2017 je podjetje Audibook na trgu predstavilo mobilno aplikacijo Audibook, ki uporabnikom omogoča pregledovanje, izbiro, prenos in poslušanje avdio knjig v slovenskem jeziku. Aplikacija je bila že takoj na voljo za uporabnike naprav z operacijskim sistemom Android, kot tudi za uporabnike naprav z operacijskim sistemom iOS, ki jih proizvaja podjetje Apple. Aplikacija Audibook je naletela na veliko zanimanje med slovenskimi ljubitelji avdio knjig, ki so do sedaj imeli na svojih mobilnih napravah možnost poslušati le avdio knjige v tujih jezikih, prek mobilnih aplikacij tujih ponudnikov. Že v prvem mesecu po prihodu na trg, si je omenjeno aplikacijo na telefone naložilo več kot tisoč uporabnikov. Število uporabnikov ter tudi izposojanje in poslušanje avdio knjig pa od takrat stalno narašča. Do zdaj si je mobilno aplikacijo Audibook na svojo mobilno napravo naložilo že več kot 100.000 uporabnikov. Trenutno je na njej na voljo že več kot 1700 avdio knjig, od tega več kot 1100 v slovenskem jeziku. Uporabniki so skupno opravili že več kot 145.000 izposoj ter nakupov.

Audibook je povezan tudi s spletnim bibliografskim sistemom in servisi COBISS tako, da so vse avdio knjige, ki so na voljo v mobilni aplikaciji Audibook, enostavno dostopne tudi v knjižničnem katalogu COBIS+ ter v mobilni aplikaciji mCOBISS. Mobilna aplikacija omogoča članom vseh vključenih knjižnic brezplačno izposoj, ostalim uporabnikom pa plačljiv najem in tudi nakupe avdio knjig. V spletno platformo knjižnice so vključene vse slovenske splošne knjižnice in s tem lahko tudi vsi njihovi člani enostavno in hitro izbirajo, ter si izposojajo avdio knjige v slovenskem jeziku.

Izposoja avdio knjig v mobilni aplikaciji Audibook je zelo enostavna, a za razliko od aplikacije Blinda ni ves čas brezplačna. Od vseh opravljenih izposoj avtorji in založniki prejema ustrezno finančno nadomestilo. Pri knjižnični izposoji stroške za vse svoje člane, krijejo splošne knjižnice. Knjižnica Minke Skaberne ni vključena v sistem aplikacije Audibook, za to se je potrebno včlaniti v eno od splošnih knjižnic. Od katerih pa jih kar nekaj omogoča brezplačno članarino za imetnike Evropske kartice ugodnosti za invalide. Pred včlanitvijo je to ugodnost smiselno preveriti pri posamezni knjižnici. S članstvom se pridobi številka članske izkaznice, ki nam omogoča dostop do te aplikacije.

Mobilno aplikacijo Audibook lahko uporabniki mobilnih naprav z operacijskim sistemom Android poiščete v trgovini Google Play, uporabniki naprav proizvajalca Apple pa v trgovini App Store. Mobilno aplikacijo si lahko naložite tudi s pomočjo priložene povezave: <http://app.audibook.si>.

Osnove uporabe aplikacije Audibook za knjižnično izposajo zvočnih knjig

Poglejmo nekaj kratkih in preprostih korakov za nastavitve aplikacije Audibook, povezovanje vašega knjižničnega članstva ter kako poiščemo in poslušamo zvočno knjigo.

Prijava

Uporaba aplikacije Audibook se morda na prvi pogled zdi težka, predvsem za tiste, ki nismo navajeni uporabljati mobilnega telefona ali prenosne tablice. Vendar temu ni tako. Za začetek potrebujemo napravo, prek katere bomo poslušali knjige. To so bodisi novejši prenosni telefoni, bodisi novejša prenosne tablice. Prek trgovine Google Play ali App Store poiščemo aplikacijo Audibook in si jo namestimo na izbrano napravo.

Ko aplikacijo namestimo, si moramo ustvariti spletni račun. To naredimo tako, da pritisnemo gumb 'Ustvari nov račun', ki nam odpre novo okno. V tem oknu vnesemo svoj e-poštni naslov in geslo, ki ga bomo uporabljali za naš račun Audibook. Ko izpolnimo podatke, se nam odpre glavni meni in pojavi se okno, ki nas vprašuje, ali želimo izkoristiti brezplačno obdobje devetdesetih dni. Če to želimo, pritisnemo 'Vklopi brezplačno obdobje', če tega ne želimo, pa pritisnemo 'Kasneje'. Za knjižnično izposajo se najprej premaknemo na meni uporabnika, ikona se nahaja v spodnjem desnem kotu. Nato v dotičnem meniju izberemo zavihek 'Knjižnična izposoja'. Pod poljem 'Knjižnica' izberemo knjižnico, katere član smo (npr. Mestna knjižnica Ljubljana). V polje 'Številka knjižnične izkaznice' vnesemo številko naše knjižnične izkaznice, v polje 'Geslo storitve Moja knjižnica' pa geslo, ki ga uporabljamo za portal oziroma aplikacijo COBISS. Ko vnesemo vse podatke, nas bo aplikacija obvestila, da smo uspešno dodali našo knjižnično izkaznico. Postopek nadaljujemo s pritiskom na gumb 'Nadaljuj'.

Iskanje knjig

Postopek iskanja knjig je zelo preprost in ga lahko izvajamo na dva načina. Če ne vemo, katero knjigo iščemo in bi radi le brskali, lahko to storimo na naslednjih zavihkih:

Zavihek 'ZA VAS' ima pripravljena priporočila, novosti in najbolj brane knjige. Če želimo videti več priporočenih knjig, pritisnemo gumb 'Prikaži več'.

Zavihek 'KATEGORIJE' ima knjige razvrščene po različnih kategorijah.

Zavihek 'ZBIRKE' ima knjige razvrščene po ročno ustvarjenih zbirkah s strani aplikacije Audibook.

Zavihek 'AVTORJI' pa je razvrščen po avtorjih.

Če iščemo specifično knjigo, lahko to storimo na več načinov. Lahko uporabimo že omenjeno iskanje prek kategorij ali pa uporabimo vgrajeni iskalnik, kar bom v nadaljevanju prikazal s primerom. Recimo, da želimo poslušati knjigo Boštjana Videmška: Vojni dnevnik. V zgornjem desnem kotu pritisnemo na ikono povečevalnega stekla, v okence 'Iskanje po naslovu...', ki se pojavi na vrhu strani, vnesemo naslov želene knjige ali ime avtorja (v našem primeru 'Vojni dnevnik' ali 'Boštjan Videmšek'), in knjiga se nam prikaže na zaslonu.

Izposoja in splošna uporaba predvajalnika

Ko imamo izbrano avdio knjigo, pritisnemo na naslovnico, da se nam prikažejo podatki o knjigi. Če želimo knjigo poslušati, si jo moramo najprej izposoditi. To storimo tako, da pritisnemo gumb 'Izposoja'. Nato izberemo zavihek 'Knjižnična izposoja'. Izberemo, iz katere knjižnice (v primeru, da imamo vpisanih več knjižnic) si bomo izposodili zvočno knjigo, in to izposozo potrdimo.

Naenkrat si lahko izposodimo največ 5 avdio knjig. Če želimo imeti pregled nad knjigami, ki smo si jih izposodili, izberemo zavihek 'Moje knjige', ki se nahaja čisto na dnu, in tako se nam prikaže naša virtualna knjižna polica. Ko imamo knjigo izposojeno, jo je potrebno še prenesti na našo napravo. To storimo tako, da v naši knjižni polici izberemo želeno avdio knjigo. Ko se nam prikaže glavni meni, izberemo gumb 'Prenesi knjigo'. Priporočam, da prenos opravimo prek Wi-Fi omrežja. Ko se knjiga prenese, jo lahko poslušamo.

Predvajalnik ima podoben vmesnik kot predvajalnik glasbe. Po želji lahko tudi izbiramo, kako hitro želimo, da nam je knjiga prebrana, po kolikšnem času se predvajanje izključi, ali pa izberemo, od katerega poglavja naprej želimo poslušati. Če smo kaj preslišali, lahko 'skočimo' nazaj s pritiskom na gumb v obliki polkroga, ki se nahaja desno od modrega gumba 'Predvajaj'. Obratno velja, če želimo 'skočiti' naprej, uporabimo gumb, ki se nahaja desno od modrega gumba 'Predvajaj'.

Na koncu nam ne preostane drugega, kot to, da se naslonimo nazaj in uživamo v poslušanju naše zvočne knjige.

[Na vrh](#)

INVALIDSKO VARSTVO: **Spremembe in dopolnitve Pravilnika o osebni asistenci**

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Pred kratkim so bile sprejete spremembe in dopolnitve Pravilnika o osebni asistenci, objavljene so v Uradnem listu RS, št. 10/2024 z dne 5. 2. 2024. Veljati so začele dan po objavi, torej 6. 2. 2024. Najpomembnejša sprememba se nanaša na višino plače osebnega asistenta, in sicer se plača osebnega asistenta po novem določi tako, da se uvrsti za en plačni razred višje. Za izvajalca osebne asistencije se tudi zviša cena ure storitve osebne asistencije.

Strošek osnovne plače osebnih asistentov, ki so bili do sedaj uvrščeni v 25. plačni razred, se po novem uvrstijo v 26. plačni razred, kot velja za javni sektor, oziroma v višini minimalne plače, kot jo določa zakon, ki ureja minimalno plačo, če je višina 26. plačnega razreda nižja od višine minimalne plače. Osnovna bruto plača za 26. plačni razred znaša 1.226,82 evra in je nižja od bruto minimalne plače, ki sedaj znaša 1.253,90 evra.

Osebnemu asistentu, ki od 1. januarja 2019 dalje tri leta neprekinjeno dela pri izvajalcih osebne asistencije, se lahko določi osnovna plača v višini 27. plačnega razreda plačne lestvice, ki velja za javni sektor (do sedaj v višini 26. plačnega razreda). Osnovna bruto plača za 27. plačni razred znaša 1.275,88 evra.

Cena ure osebne asistencije, ki jo od Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti prejme izvajalec osebne asistencije, znaša po novem 16,40 evra, doslej je znašala 15,56 evra.

Vir: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2024-01-0283/pravilnik-o-spremembah-in-dopolnitvi-pravilnika-o-osebni-asistenci>

Na vrh

DOBRO JE VEDETI: Svet slik v besedah: Kako umetna inteligenca približuje slike slepim in slabovidnim

Ali lahko AI opisuje slike in fotografije bolje kot človek?

Avtor: Marino Kačič

V svetu sodobne informacijske in komunikacijske tehnologije smo priča napredku, ki slepim in slabovidnim omogoča dostop do raznolikih vsebin. Od komunikacije do branja tekstov tehnologija znatno zmanjšuje nekatere ovire. Kljub temu je ostal izpostavljen ključni izziv: omogočanje dostopa do fotografij in slik, ki predstavljajo nestrukturirano in kompleksno vsebino. Na tem področju umetna inteligenca odpira nova vrata, saj ponuja napredne rešitve za opisovanje in interpretacijo vizualnih informacij, ki so bile do zdaj nedostopne.

Moč umetne inteligence v dostopnosti vizualnih vsebin

Umetna inteligenca (AI) je revolucionirala številne sektorje in zdaj nosi potencial za korenite spremembe v dostopnosti vizualnih vsebin za slepe in slabovidne. Uporaba naprednih jezikovnih modelov, kot je ChatGPT-4, omogoča umetni inteligenci, da ne le razlaga in opisuje slike, temveč služi kot most med vizualnim svetom in tistimi, ki ga ne morejo neposredno doživeti (Crompton in Burke, 2023).

Opisovanje slik z ChatGPT-4

Ko posnamete fotografijo in jo želite deliti s slepim ali slabovidnim prijateljem, jo lahko sedaj obogatite z natančnim opisom. S pomočjo ChatGPT-4 lahko sliko preobrazite iz nevidne v celovito pripoved, dostopno slepemu ali slabovidnemu posamezniku. Naložite sliko v ChatGPT-4 in mu podajte navodila, naj opiše vsebino, in tako omogočite globlje razumevanje in občutenje opisane scene.

Oseba, ki prejme opis s pomočjo ChatGPT-4, bi lahko dožela slikovito plažo ob sončnem zahodu v naslednjih besedah: "Zlato sonce se potaplja za obzorje, prelivajoč mirno plažo v topli sijaj. Valovi tiho šume ob obali, ustvarjajoč melodično simfonijo narave. Galebi elegantno jadrajo po nebu, njihova krila se rišejo kot vzorci proti večerni svetlobi, ki se počasi umika noči."

Dodajanje kontekstualnih informacij k opisom

Vendar pa ChatGPT-4 omogoča preseganje zgolj osnovnih opisov in zagotavlja dodaten kontekst z dodajanjem specifičnih informacij. Z vključitvijo, na primer, imena lokacije, posebne zgradbe ali naravnega čuda, lahko AI-model obogati interpretacijo s podatki, pridobljenimi iz različnih virov. To zagotavlja, da prejemnik fotografije ne le razume, kaj je na njej, ampak pridobi tudi poglobljeno znanje o lokaciji ali posebnostih predstavljene scene. S tem pristopom AI ne samo da ponuja vizualne opise, temveč vključuje tudi bogate, izobraževalne informacije, ki širijo znanje in

razumevanje slepega ali slabovidnega posameznika. Pravzaprav je to uporabno za vse ljudi.

Opisovanje vizualnega skozi besede: Konkretni primeri opisov ChatGPT-4

V nadaljevanju članka bom predstavil konkretno uporabo ChatGPT-4 za opisovanje in razumevanje slik ter fotografij. Predstavil bom serijo testov (opravljenih 5. 3. 2024), kjer sem isto fotografijo predložil AI s petimi različnimi navodili. Rezultati, predstavljeni kot citati, ponujajo vpogled v sposobnost AI, da prilagodi svoje opise glede na različne potrebe in perspektive uporabnikov.

Slika (foto Marjan Leskovar): Obala jezera Manasarovar

Primer opisa 1:

(Za ta opis sem ChatGPT-ju dal poziv: opiši priloženo sliko)

»Na fotografiji je prikazano obalno območje ob velikem jezeru. V ospredju vidimo suho, puščavnato pokrajino, s posameznimi suhimi travami, ki prehaja v peščeno obalo. Voda ima prelepe odtenke modre in zelene, ki kažejo na čistočo in globino. Obzorje krasi dramatično nebo s kombinacijo modre, bele in sivih oblakov, ki napovedujejo spremenljivo vreme. V daljavi se vidijo gorski vrhovi, nekateri so morda celo pokriti s snegom, kar daje sceni občutek mirovanja in divjine. Celotna slika oddaja občutek miru, odmaknjenosti in naravne lepote.« (ChatGPT-4, 5.3.2024).

Primer opisa 2:

(Za ta opis sem ChatGPT-ju dal poziv: opiši sliko človeku, ki ne vidi)

»Predstavljajte si obsežno in mirno jezersko površino, ki se razteza do obzorja, kjer se nebo in voda srečata v popolni harmoniji. Voda je mirna, z rahlimi odsevi sončne svetlobe, ki se lomijo skozi oblake. Obala je nežna mešanica rumene in rjave, kjer naravna vegetacija nežno prehaja v peščene obale. Začutite lahko suhost zemlje pod nogami, prekinjeno s posameznimi trdimi grmički in travami, ki kljubujejo vetru. Nad vami se razprostira prostrano nebo, deloma jasno, deloma prekrito z debelimi, vlažnimi oblaki, ki napovedujejo prihod dežja ali nevihte. V daljavi, tam, kjer nebo objema zemljo, se dvigajo mogočni gorski vršaci, obdani s snežnimi kapami, ki odsevajo mogočnost in večnost narave. Vsak element na sliki – od vode, zemlje, neba do gora – pripoveduje zgodbo o miru, samoti in neokrnjeni lepoti narave.« (ChatGPT-4, 5.3.2024).

Primer opisa 3:

(Za ta opis sem ChatGPT-ju dal poziv: napiši podrobnejši opis slike in poleg izstopajočih delov na sliki se osredotoči tudi na opis manjših obrobni delov tako, da jih v opisu proti koncu izpostaviš)

»Na sliki je upodobljen veličasten prizor jezera. V ospredju slike opazimo nežno rumenkasto-rjavo obalo, prepleteno z suho, nizko, razpršeno vegetacijo, ki daje občutek divje, nedotaknjene narave. Ta del zemlje postopoma prehaja v peščeno obalo, ki obdaja modro-zelene vode jezera, ustvarjajoč mejo med suho zemljo in mokro modrino.

Voda v jezeru deluje mirno in nepremično, kar omogoča, da se nebo z vsemi svojimi barvnimi prelivi odraža na njeni površini. Odražanje oblačnega neba doda jezeru dodatno globino in dinamiko. Oblaki nad jezerom so mešanica bele in sive, nakazujejo na spremenljivo vreme, morda celo na bližajočo se nevihto, ki pa še vedno dopušča, da se skozi oblake prebije modrina neba.

V daljavi opazimo mogočne gorske verige, ki obkrožajo jezero, s svojimi vrhovi, ki se zdi, da se dotikajo samega neba. Te gore dodajo dramatičen občutek pokrajini, hkrati pa poudarjajo odmaknjenost in izoliranost jezera od preostalega sveta. Sneg, ki

pokriva vrhove gora, poudarja njihovo višino in divjost, ter ustvarja popolno nasprotje s toplimi toni zemlje v ospredju.

Ko pogledamo proti robovom slike, lahko opazimo nekoliko bolj subtilne podrobnosti, kot so manjši kamni in grušč na obali, ki pričajo o naravnih procesih erozije in nanosa, ki so oblikovali to pokrajino skozi tisočletja. Manjši valovi ob obali nežno lomijo monotonijo peščenih in travnatih površin ter dodajajo občutek gibanja in življenja v celotno sceno.

V tem umirjenem, a hkrati divjem okolju je mogoče začutiti duhovno energijo in tišino, ki omogočata refleksijo in meditacijo. Ta prizor je več kot le vizualna podoba; je vabilo k razmišljanju o večnosti, lepoti in miru, ki ga narava ponuja v svoji najčistejši obliki.« (ChatGPT-4, 5.3.2024).

Primer opisa 4:

(Za ta opis sem ChatGPT-ju dal poziv: opiši sliko in kaj več o jezeru na sliki, ki nosi ime Manasarovar)

»Na sliki je prikazano jezero Manasarovar, ki leži v odmaknjeni in mirni pokrajini Tibeta, obdano z mogočnimi vrhovi Himalaje. To sveto jezero, ki se nahaja na nadmorski višini približno 4,590 metrov, predstavlja enega izmed najvišjih svežih vodnih jezer na svetu in je znano po svojih čistih, prozornih vodah. Jezero je v obliki skoraj popolnega kroga z obsegom okoli 88 kilometrov in globino, ki doseže do 90 metrov. Njegova površina meri približno 320 kvadratnih kilometrov. Manasarovar je prehranjen z ledeniškimi vodami, kar zagotavlja nenehen dotok sveže in čiste vode, ki dodatno poudarja njegovo svetost in čistost.

Duhovni pomen jezera Manasarovar presega njegovo naravno lepoto, saj je kraj globokih verskih tradicij in mitologije. Jezero je sveto v hinduizmu, budizmu, džainizmu in bonu, kar ga naredi za pomembno romarsko destinacijo. Hindujska mitologija ga omenja kot mesto, ustvarjeno s strani boga Brahme kot prostor za duhovno čiščenje.« (ChatGPT-4, 5.3.2024).

Primer opisa 5:

(Za ta opis sem ChatGPT-ju dal poziv: napiši še več informacij o tem jezeru)

»Na fotografiji je upodobljeno jezero Manasarovar, eno najvišjih svežih vodnih jezer na svetu, ki se nahaja v tibetanski avtonomni regiji, blizu gore Kailash. Jezero, znano po svoji izjemni lepoti in duhovnem pomenu, leži na višini 4,590 metrov nadmorske višine in obsega približno 320 kvadratnih kilometrov. Je simbol čistosti in se šteje za sveto v štirih religijah: hinduizmu, budizmu, džainizmu in bonu. Ime "Manasarovar" izhaja iz sanskrtskih besed "Mānas" (um ali zavest) in "sarovara" (jezero), kar skupaj pomeni jezero uma ali zavesti. Jezero, ki je znano po svojih kristalno čistih vodah, zagotavlja osupljivo zrcalno sliko okoliških snežnih gora, kar ustvarja prizor, ki spominja na mirno in sveto območje.

Jezero Manasarovar ni samo naravna lepota, ampak tudi kraj duhovnega iskanja in čiščenja. Za hindujce, jezero predstavlja mesto, kjer se lahko po opravljenem romarskem potovanju okoli gore Kailash očistijo grehov. Budisti verjamejo, da je bila mati Bude prenesena na to sveto mesto, kjer se je okopala v njegovih vodah, da bi očistila svoje telo in duha. Voda jezera Manasarovar se meni, da je tako čista, da lahko vsak obiskovalec jasno vidi do njegovih globljih delov. Ob sončnem vzhodu in zahodu jezero spreminja svoje barve, kar doda dodatno razsežnost njegovi lepoti in svetosti.« (ChatGPT-4, 5.3.2024).

Možnosti umetne inteligence za slepe in slabovidne

Umetna inteligenca odpira nove dimenzije v življenjih slepih in slabovidnih. Z razvojem naprednih jezikovnih modelov, kot je ChatGPT-4, se slepim in slabovidnim posameznikom odpirajo vrata do sveta, ki so ga prej lahko le slutili ali poslušali prek opisov videčih ljudi. Zdaj lahko slike doživljajo skozi podrobne opise, ki jim jih zagotavlja umetna inteligenca. Ta prelom v dostopnosti razkriva obilje možnosti, omogoča vključevanje z vizualno vsebino na načine, ki so bili prej nedostopni (Zhou in Izzo Hunter, 2023).

Vloga umetne inteligence pri podpiranju slepih in slabovidnih bo s stalnim razvojem tehnologije postajala vse večja. Z izkoriščanjem njenih zmožnosti lahko vsaj delno ublažimo razkorak med vizualnim svetom in tistimi, ki ga ne morejo neposredno doživeti. ChatGPT-4 ne samo da interpretira in opisuje slike, temveč jih lahko obogati tudi s kontekstualnimi informacijami, kar slepim in slabovidnim omogoča, da se približajo dožemanju vizualnih vsebin. Poleg slik, ChatGPT-4 izkazuje izjemne sposobnosti pri opisovanju tabel, grafov in drugih matematičnih predstavitev, kar še bolj širi obzorje njihovega razumevanja in upajmo da lažjega učenja.

Prihodnost, ki jo oblikuje sodelovanje z umetno inteligenco, nosi v sebi veliko upanja. Z nadaljevanjem tehnološkega napredka lahko pričakujemo bolj vključujoč in dostopen svet za vse. Za uresničitev tega cilja je potrebno vztrajati pri razvoju in izboljšanju orodij, ki omogočajo, da bodo postali opisi slik široko dostopni. Čeprav je pot do popolne dostopnosti še vedno pred nami, so trenutni dosežki vzpodbudni in napovedujejo svetlejšo prihodnost, kjer lahko vsi delijo in cenijo bogastvo vizualnega sveta. Ob tem se poraja vprašanje, kako nas bo nadaljnji razvoj umetne inteligence, zlasti v smeri splošne umetne inteligence (GAI), še presenetil z nepredstavljivimi možnostmi. Čeprav se to morda zdi preveč optimistično, ni neverjetno, če upoštevamo, da so mnoge danes samoumevne tehnologije še do nedavnega spadale na področje znanstvene fantastike.

Viri

Crompton, H. in Burke, D. Artificial intelligence in higher education: the state of the field. *Int J Educ Technol High Educ* 20, 22 (2023).
<https://doi.org/10.1186/s41239-023-00392-8>

The Future of Inclusion: How AI is Revolutionizing Accessibility (2023). Obiskano, 5.3.2024): <https://accessibilityspark.com/ai-and-accessibility/>

Zhou, H. in Izzo Hunter, S. (2023). Guest Post — Accessibility Powered by AI: How Artificial Intelligence Can Help Universalize Access to Digital Content. Obiskano, 5.3.2024: <https://scholarlykitchen.sspnet.org/2023/06/05/guest-post-accessibility-powered-by-ai-how-artificial-intelligence-can-help-universalize-access-to-digital-content/>

Na vrh

PAMETNI TELEFONI: **Predstavitev Applove oblačne storitve iCloud**

Avtor in sodelavec: *Safet Baltić*

Članek obravnava Applovo oblačno storitev iCloud, ki uporabnikom omogoča brezšivno povezovanje med njihovimi Apple napravami in osebnimi računalniki. Z namestitvijo posebnega programa na računalnik se ustvari mapo, ki se avtomatsko usklajuje z iCloud, kar uporabnikom omogoča enostaven dostop do fotografij, narejenih na iPhoneu, neposredno iz mape iCloud na Windows računalniku. Poleg fotografij, storitev omogoča tudi sinhronizacijo drugih vrst datotek, kot so dokumenti in glasbene datoteke, kar povečuje praktičnost uporabe in dostopnost podatkov na različnih napravah, kot so iPhone, iPad in Mac.

iCloud

iCloud je Applova oblačna storitev, ki omogoča tako shranjevanje kot prenos raznih podatkov med našimi napravami. Poleg tega omogoča tudi shranjevanje rezervnih kopij naših stikov, koledarskih vnosov, varnostne kopije iPhonea in podobnih podatkov. Že ko smo pričeli uporabljati iPhone, smo si morali na začetku ustvariti Applov račun oziroma Apple ID; s tem smo poleg možnosti uporabe iPhonea dobili s strani Apple tudi osnovni paket s 5 GB brezplačnega prostora v oblaku. Poleg brezplačnega osnovnega paketa nam Apple ob plačilu mesečne naročnine ponuja tudi zakup večjih paketov, in sicer 50 GB: 0.99 €, 200 GB: 2.99 €, 2 TB: 9.99 €, 6 TB: 29.99 € in 12 TB: 59.99 €. Za začetek uporabe storitve tako prenosa kot shranjevanja naših podatkov in datotek, je potrebno na našem iPhoneu nastaviti željene možnosti, kar bom opisal v drugem delu članka.

Najprej pa pogledajmo, kako namestimo ter delamo z aplikacijo iCloud na našem računalniku, ki ga poganja operacijski sistem Windows. To storimo tako, da obiščemo spodnjo povezavo:

<https://support.apple.com/en-us/103232>

oziroma si program iCloud namestimo s pomočjo prednaložene Windowsove aplikacije Microsoft Store. Ko prenesemo in namestimo program na našem računalniku, bo le-ta v prvi vrsti zahteval prijavo z našimi Apple ID podatki, kot sta uporabniško ime in geslo. Zatem nas bo povprašal po željenih nastavitvah, in sicer: iCloud Drive (prostor za shranjevanje datotek), iCloud Photos (slike), Mail (e-pošta), Contacts (stiki), Calendars (koledarski vnosi), Bookmarks (zaznamki), ter iCloud passWords (shranjena gesla). Priporočam, da označite vse možnosti, ker boste s tem omogočili dostop do podatkov, ki se nahajajo na vašem telefonu in v oblaku.

Po namestitvi se bosta na vašem računalniku v raziskovalcu prikazali dve mapi, in sicer iCloud Drive, ter iCloud Photos. V mapo iCloud Drive tako lahko kopiramo željene podatke in datoteke ter dostopamo do njih s pomočjo ostalih naprav. V mapi iCloud Photos pa se nam prikažejo slike, ki smo jih ustvarili na telefonu in jih lahko tako prenašamo ali pa urejamo na računalniku. Poleg tega pa lahko dostopamo do naših podatkov in jih urejamo v oblaku tudi s pomočjo spletnih brskalnikov, in sicer na spodnji povezavi:

<http://www.icloud.com>

Ko smo končali z nastavitvami na našem računalniku, pa jim posvetimo pozornost na našem iPhonu, in sicer:

na našem iPhonu odpremo aplikacijo Settings (nastavitve), zatem odpremo Apple ID, ki je prikazan na vrhu zaslona tik pred možnostjo Airplane mode (letalski način); ID se prikaže v obliki vašega imena ali pa e-pošte. Tukaj izberemo možnost iCloud. Pod to postavko nam bo telefon ponudil naslednje možnosti:

- *. Manage account storage (upravljanje shranjevalnega računa); tukaj lahko zakupite več prostora v oblaku.

- *. Recommended for you (priporočila); tukaj vam iCloude ponudi nastavitve, kot je možnost zakritja vašega IP naslova med brskanjem po spletu ter Create shared library (ustvari mapo za deljenje), kjer lahko ustvarite mapo, v kateri si bodo lahko ogledale shranjene slike osebe, ki jih sami določite.

- *. Apps using iCloud (aplikacije, ki uporabljajo iCloud); tukaj najprej ponudi možnost vklopa ali izklopa osnovnih možnosti, kot je shranjevanje slik, zatem iCloud Drive za shranjevanje ter izmenjavo datotek med našimi napravami ter PassWords (gesla) in nazadnje možnost Show all (prikaži vse) – tu se prikaže oz. ponudi vklop ali izklop shranjevanja podatkov iz vseh nameščenih aplikacij, pri čemer so še posebej pomembne možnosti Contacts (kontakti) ter Calendar (koledar).

- *. Device backups (varnostna kopija naprave); tu je ponovno ponujena možnost vklopa ali izklopa ustvarjanja varnostne kopije vaše naprave in prikaz, ali imate ustvarjeno varnostno kopijo operacijskega sistema z vsemi programskimi nastavitvami, kdaj je bila varnostna kopija nazadnje ustvarjena in možnost ročne ustvaritve varnostne kopije. Avtomatsko ustvarjanje varnostne kopije pa se dogaja v nočnih urah, če je vaš telefon priključen na napajanje in je povezan na brezžično omrežje. Seveda ponuja tudi možnost vklopa ali izklopa uporabe mobilnih podatkov za ustvarjanje varnostne kopije, kar pa morate preveriti, pa tudi koliko imate zakupljenih mobilnih podatkov v vašem paketu. Priporočam vklop avtomatičnega ustvarjanja varnostne kopije, saj pride zelo prav v primeru nakupa novega telefona ali če pride do takšnih ali drugačnih sistemskih težav – s pomočjo varnostne kopije bomo preprečili izgubo podatkov in privarčevali čas pri pripravljanju nove naprave za delovanje.

- *. Access iCloud data on the web (dostop do podatkov na spletu); tukaj lahko vklopite ali pa izklopite dostop do vaših podatkov s pomočjo spletnih brskalnikov. Če izklopite to možnost, boste lahko dostopali do podatkov zgolj z napravami z nameščeno programsko opremo za dostop do iCloud-a.

Ko končamo z nastavljanjem iCloud-a v aplikaciji Settings (nastavitve), dostopamo do naših datotek v iCloud Drive s pomočjo aplikacije Files (datoteke), do naših slik pa z aplikacijo Photos (slike). Ostali podatki, kot so stiki, koledarski vnosi in opomniki, pa se na našem telefonu nahajajo v aplikacijah, ki so namenjene njihovem ustvarjanju in urejanju. Vsem uporabnikom Appleovih naprav priporočam uporabo oblačnih storitev iCloud, s čimer si olajšate dostop do podatkov in datotek, tako med delovnimi kot prostočasnimi aktivnostmi, in sicer s telefona ali računalnika.

Na vrh

NAMIGI IN NASVETI: **Nekaj nasvetov za zmanjšanje porabe energije in podaljšanje življenjske dobe baterije pri Androidu, Branje datotek pdf ali jpg z JAWSom**

Avtor in sodelavec: *Brane But*

V kolikor uporabljate pametni telefon z nameščenim operacijskim sistemom Android, potem nujno preverite te nastavitve. Si želite izboljšati življenjsko dobo baterije, poiskati ukradeno ali izgubljeno napravo in na splošno izboljšati delovanje pametnega telefona Android? Pogosto se srečujemo z datotekami v formatu pdf ali jpg, katerih pa JAWS ne more prebrati kot lahko bere datoteke v formatu Word. Ogleдали si bomo nekaj načinov, ki nam to omogočajo.

160. Nekaj nasvetov za zmanjšanje porabe energije in podaljšanje življenjske dobe baterije pri Androidu

V kolikor uporabljate pametni telefon z nameščenim operacijskim sistemom Android, potem nujno preverite te nastavitve. Pregledali bomo nekatere nastavitve, ki vam lahko pomagajo izboljšati življenjsko dobo baterije, poiskati ukradeno ali izgubljeno napravo in na splošno izboljšati delovanje pametnega telefona Android.

Vse od zdaj že starega Google Pixel 3 pa do novih mobilnih telefonov Samsung Galaxy imajo telefoni Android nastavljene določene prednastavitve, ki vplivajo na način uporabe naprave. Vaš telefon je na primer nastavljen na privzeto svetlost, sistem obveščanja in nastavitve domačega zaslona. Če le malo prilagodite te nastavitve, lahko opazno optimizirate izkušnjo Androida. Vendar pa morate vedeti, kje so te nastavitve ter kaj lahko storijo za vas, preden jih spreminjate.

Nastavitve za izboljšanje življenjske dobe baterije

Izklopite samodejno svetlost zaslona ali prilagodljivo svetlost in nastavite drsnik za raven svetlosti pod 50%. Večja svetlost pomeni večjo porabo energije.

Uporabite nastavitve "Adaptive Battery" in "Battery Optimization". Te funkcije se osredotočajo na učenje, kako uporabljate telefon, vključno s tem, katere aplikacije uporabljate in kdaj, ter nato optimizirajo aplikacije in količino baterije, ki jo uporabljajo.

Vključite temen način ekrana. Še najboljši način za izboljšanje življenjske dobe baterije je uporaba namenskega temnega načina ekrana. Slepi tudi sicer ekran uporabljamo samo s tipom oziroma tapkanjem. To možnost imajo Androidi z verzijo 10 in več.

K daljši življenjski dobi baterije tudi pripomore nastavitve, ki prepreči polno polnitev baterije do 100 %. V nastavitvah za baterijo poiščemo in označimo možnost največje

napolnjenosti baterije na 85 % (pri Samsungu) oziroma prenehanje polnjenja tik preden se baterija popolnoma napolni (pri Huawei – pametna zmogljivost baterije).

Nastavite način Ne moti

Če vaš telefon redno preživi noč na vaši nočni omarici, verjetno ne želite, da bi piskal ali brenčal vsakič, ko prejmete klic, sporočilo ali opozorilo na Facebooku – še posebej, ko poskušate zaspati. Android ponuja način Ne moti, ki bo v določenih urah ohranjal telefon bolj ali manj tiho. Pri nekaterih telefonih se to imenuje nastavitve časa izklopa ali celo tihi čas. Nastavitve pogosto najdete v Nastavitve > Zvoki (ali Obvestila), nato poiščite Ne moti ali podobno ime.

Bodite pripravljeni, če izgubite telefon

Je kaj hujšega od izgubljenega ali ukradenega telefona? Samo dejstvo, da bi ga lahko izsledili, če bi vklopili Googlovo funkcijo "Najdi mojo napravo". Če se želite pripraviti na uspešno iskanje, morate narediti naslednje: odprite aplikacijo Nastavitve in nato poiščite Najdi mojo napravo. Običajno je v razdelku Varnost v aplikaciji Nastavitve.

V kolikor pa imate napravo Samsung, lahko uporabite Samsungovo storitev "Find My Mobile", ki jo najdete v Nastavitve > Biometrija in varnost > Najdi moj mobilni telefon. Ko je nastavev omogočena, se lahko odpravite na android.com/find iz katerega koli računalnika ali mobilne naprave in se prijavite v svoj račun. Uporabniki Samsunga lahko obiščejo spletno stran findmymobile.samsung.com.

Vir: <https://racunalniske-novice.com/>

161. Branje datotek pdf ali jpg z JAWSom

Pogosto se srečujemo z datotekami v formatu pdf ali jpg, katerih pa JAWS ne more enostavno prebrati, kot lahko bere datoteke v formatu Word. Ogledali si bomo nekaj načinov, ki nam to omogočajo.

Datoteko v formatu pdf, ki jo želimo prebrati, ne odpremo, ampak jo najprej označimo in odpremo kontekstni meni z uporabo kombinacije tipk Shift+F10. V meniju, ki se odpre, poiščemo možnost Convenient OCR to Word with JAWS ali možnost Convenient OCR with JAWS in kliknemo Enter. Datoteka se bo odprla v načinu, ko nam bo JAWS lahko prebral vsebino datoteke. Slabost tega načina je, da ne napiše črk šumnikov č, ž in š. Ta pomanjkljivost povzroča težave pri razumevanju branja. Omogočeno pa je urejanje besedila. Na ta način lahko beremo datoteke pdf, ki so pretvorjene iz Worda, skenirane ali slikovne datoteke v formatu pdf in slikovne datoteke s tekstom v formatu jpg.

Lahko pa uporabimo tudi način, pri katerem najprej označimo datoteko v formatu pdf, ki jo želimo prebrati in odpremo kontekstni meni z uporabo kombinacije tipk Shift+F10. V meniju, ki se odpre, poiščemo možnost Za odpiranje uporabi. Odpre se meni, prek katerega poiščemo možnost Word. Datoteka v pdf formatu se tako pretvori v datoteko v Word formatu, ki razen branja z JAWSom omogoča tudi urejanje besedila. Ta način najlepše ohrani izvorno obliko besedila. Uporabimo ga lahko za vse vrste pdf datotek, ne pa za datoteke jpg.

[Na vrh](#)

MEDNARODNE NOVIČKE: Stališče EBU glede predlagane direktive o evropski kartici in evropski parkirni kartici za osebe z invalidnostjo, Potrditev direktive s strani evropskega parlamenta, Izboljšanje dostopnosti plačilnih terminalov, Izboljšanje statistike s področja oseb z invalidnostjo, Vključenost oseb z invalidnostjo v COP28

Avtor: *Anja Uršič*

Prevod: *AI strojni prevod*

1. Stališče EBU o predlagani direktivi o evropski kartici za invalide in evropski parkirni kartici za invalide

Evropska zveza slepih (EBU) je 6. septembra 2023, na dan, ko je Evropska komisija predstavila predlog za uvedbo evropske invalidske kartice in parkirne kartice za invalide, izdala začasno izjavo. Po temeljitejši analizi predlagane direktive v nadaljevanju navajamo pripombe in priporočila, ki jih želimo (EBU) posredovati zakonodajalcem EU. Cilj predloga je spodbujati učinkovito uveljavljanje pravic invalidov do prostega gibanja z olajšanjem vzajemnega priznavanja statusa invalida imetnikom izkaznic v EU, kar je odgovor na dolgoletni poziv evropskega invalidskega gibanja, da se sedanji pilotni projekt za priznavanje invalidnosti v osmih državah razširi na vse države EU ter da se zagotovi enaka obravnava invalidov, ki v EU uveljavljajo svoje pravice do prostega gibanja. Zato zelo pozdravljamo in podpiramo pobudo Komisije kot celoto (čeprav bi nam bila zaradi večje pravne varnosti ljubša uredba) ter pozivamo Evropski parlament in Svet, naj ta predlog hitro sprejmeta, po možnosti še pred koncem tega mandata.

V predlogu so poudarjeni ključni elementi, ki jih je treba ohraniti v prihodnjih pogajanjih, s poudarkom na enotnem pristopu za evropsko kartico ugodnosti za invalide in parkirno kartico. Čeprav se obravnavata kot različna dokumenta s posebnimi nameni in merili za upravičenost, je vzajemno priznavanje kartic usklajeno z nacionalnimi pristojnostmi za ocenjevanje invalidnosti in podeljevanje kartic. Vsebinsko področje uporabe evropske kartice invalidnosti se osredotoča na zagotavljanje popolne enake obravnave pri različnih storitvah brez omejevalnega seznama, pri čemer se upoštevajo nacionalne razlike. Prosilci lahko izbirajo med fizično in/ali digitalno obliko, pri čemer sta z izključitvijo podrobnih informacij o invalidnosti v ospredju dostopnost in zasebnost. Predlog vključuje ukrepe za preprečevanje ponarejanja in goljufij ter poudarja pomen učinkovitega vzajemnega priznavanja.

Celotno stališče si lahko preberete na naslednji povezavi:

<https://www.euroblind.org/sites/default/files/documents/EBU%20position%20paper%20Oct%202023%20European%20Disability%20Card%20proposal.pdf>

Vir: <http://www.euroblind.org/>

2. Evropski parlament odobril predlog direktive o evropski kartici za invalide in parkirni kartici

Odbor Evropskega parlamenta za zaposlovanje in socialne zadeve (EMPL) je 11. januarja 2024 potrdil svoje stališče o predlagani direktivi Evropske komisije o evropski invalidski kartici in evropski parkirni kartici za invalide. Ta razvoj dogodkov omogoča pogajanja s Svetom EU, ki je svoje stališče sprejel že lani. Pohvaljene so izboljšave, ki jih je Parlament uvedel kot odgovor na zahteve invalidskih organizacij, s čimer je postavil temelje za ambiciozno novo zakonodajo. Opozorjeno je na razširjeno področje uporabe evropske kartice ugodnosti za invalide, ki omogoča začasen dostop do nadomestil, podpore in socialne varnosti med delom, študijem in sodelovanjem v programih mobilnosti EU. Pogajalce Parlamenta in Sveta poziva, naj zagovarjajo in cenijo napredek, dosežen v poročilu EMPL, ki odraža pričakovanja invalidov. Poudarjena je nujnost sprejetja direktive pred evropskimi volitvami, predlog pa je obravnavan kot vodilna pobuda v strategiji EU za pravice invalidov 2021-2030.

Več si lahko preberete na:

https://www.euroblind.org/sites/default/files/documents/EBU_Press%20Release_Significant%20improvements%20brought%20by%20Parliament%20to%20proposed%20European%20Disability%20Card%20schemes.pdf

Vir: <http://www.euroblind.org/>

3. Izboljšanje dostopnosti plačilnih terminalov

Namen tega dokumenta je obravnavati izzive v zvezi z dostopnostjo, s katerimi se pri uporabi plačilnih terminalov srečujejo slabovidne osebe. Predstavljena priporočila temeljijo na obsežnih razpravah in prispevkih, ki so bili predloženi v okviru delovne skupine za dostopnost plačilnih terminalov pri Evropski uniji slepih. Cilj je zagotoviti vključujočo in dostopno transakcijsko izkušnjo za vse stranke. Evropski akt o dostopnosti je ustrezen pravni okvir za izboljšanje dostopnosti na enotnem trgu EU. Uporablja se za izdelke, dane na trg po 28. juniju 2025, vključno s plačilnimi terminali. Proizvajalci plačilnih terminalov morajo upoštevati določbe o dostopnosti, opredeljene v zakonu, ter ustrezne standarde Evropske unije za dostopnost, ki zagotavljajo dostopnost za stranke z okvaro vida. Potreba po dostopnosti plačilnih terminalov za slabovidne uporabnike je bolj kritična kot kdaj koli prej. V današnji digitalni dobi so plačilni terminali postali vseprisotni v našem vsakdanjem življenju, saj služijo kot vrata do pomembnih storitev in transakcij. Vendar pa hiter razvoj rešitev, ki temeljijo na zaslonu na dotik ali pametnih telefonih, predstavlja veliko nevarnost, da bo precejšen del prebivalstva, vključno z osebami z okvarami vida, ostal v ozadju.

Nedavni razvoj v industriji je pokazal, da se daje prednost elegantnim in sodobnim oblikam, ki se v veliki meri zanašajo na zaslone na dotik, zaradi česar so manj dostopne posameznikom z okvarami vida. Ta izključevalni trend ne ovira le finančne neodvisnosti, temveč tudi omejuje dostop do osnovnih storitev in sodelovanje v širšem gospodarstvu. Ker se vse bolj približujemo družbi brez gotovine, ni mogoče preceniti nujnosti reševanja teh izzivov v zvezi z dostopnostjo. Evropski akt o dostopnosti sicer določa zakonodajo in vsebuje splošna priporočila, vendar trenutno

ne opredeljuje posebnih tehničnih zahtev za dostopne plačilne terminale. V tem okviru želi Evropska zveza slepih dopolniti Evropski akt o dostopnosti z dodatnim vpogledom v posebne potrebe slabovidnih uporabnikov glede dostopnosti plačilnih terminalov. Cilj tega dokumenta o stališču je zagotoviti dragocena priporočila, rešitve in najboljše prakse za razvoj rešitev dostopnih plačilnih terminalov, zapolniti vrzel in zagotoviti, da zakon učinkovito obravnava potrebe vseh uporabnikov z okvaro vida.

Celotno stališče si lahko preberete na naslednji povezavi:

https://www.euroblind.org/sites/default/files/documents/EBU%20recommendations%20for%20accessible%20payment%20terminals_final.pdf

Vir: <http://www.euroblind.org/>

4. Razvoj na področju dostopnosti statističnih podatkov o invalidnosti

Že februarja 2019 smo v izjavi EBU o evropskih volitvah 2019, v kateri smo se ozrli na pet let zakonodajnega obdobja EU, ki je bilo takrat pred nami, med drugim izpostavili naslednjo skrb: "Trenutno na ravni EU ni zanesljivih in primerljivih statističnih podatkov o vključevanju invalidov, z razčlenjenimi podatki po vrstah invalidnosti, z jasno in dosledno mejno točko za natančno opredelitev osebe kot invalida ter z doslednimi vprašanji skozi čas. To je še posebej škodljivo na primer pri obravnavi dostopa slepih in slabovidnih oseb do zaposlitve: razsežnost tega problema je v veliki meri prikrita, kot je razvidno iz dokazov, ki jih je EBU zbral v nekaterih državah EU.

Institucije EU, zlasti Evropski parlament prek svoje raziskovalne službe, pozivamo, naj si prizadevajo, da bi Eurostat in nacionalni statistični uradi zbirali in primerjali potrebne podatke za oblikovanje politik." Zato se nam zdi dobrodošlo, da je strategija EU za pravice invalidov 2021-2030, v kateri so opredeljeni evropski ukrepi za izboljšanje življenja invalidov, pod naslovom "Ozaveščanje, upravljanje in merjenje napredka" napovedala naslednja dva ukrepa:

- Ukrepi 62: "Najpozneje do leta 2023 razviti nove kazalnike o invalidnosti z jasnim načrtom za izvajanje. Ti bi morali vključevati kazalnike za otroke in položaj invalidov pri zaposlovanju, izobraževanju, socialni zaščiti, revščini in socialni izključenosti, življenjskih pogojih, zdravju, uporabi novih komunikacijskih tehnologij ter podpirati kazalnike za pregled socialnih kazalnikov EU in cilje trajnostnega razvoja v evropskem semestru."
- Ukrepi 64: "Razvijte strategijo za zbiranje podatkov, ustrezno usmerjajte države članice in zagotovite analizo obstoječih virov podatkov in kazalnikov, vključno z upravnimi podatki."

V zadnjem času, ko se pripravljamo na naslednje evropske volitve, smo bili obveščeni o Eurostatovem razvoju, ki izhaja iz strategije in nas neposredno zanima.

Celotno stališče si lahko preberete na naslednji povezavi:

[https://www.euroblind.org/sites/default/files/documents/EBU%20Statement%20on%20Eurostat%20developments%20\(January%202024\).pdf](https://www.euroblind.org/sites/default/files/documents/EBU%20Statement%20on%20Eurostat%20developments%20(January%202024).pdf)

Vir: <http://www.euroblind.org/>

5. COP 28: gibanje invalidov poziva k vključitvi v podnebne spremembe

Med 30. novembrom in 13. decembrom 2023 je v Dubaju (Združeni arabski emirati) potekala 28. konferenca pogodbenic (COP28) Okvirne konvencije ZN o spremembi podnebja. Delegacija foruma se je udeležila dela vrha. Države pogodbenice so dosegle dogovor o financiranju pomoči tistim, ki so jih podnebne spremembe najbolj prizadele (sklad za izgube in škodo), in zaključile prvi svetovni pregled podnebnih ukrepov ter sprejele sklep o "prehodu s fosilnih goriv v energetskih sistemih" na podnebno nevtralne energetske sisteme.

Na tem vrhu je bilo opaziti večjo prisotnost zagovornikov invalidnosti in več razprav o invalidskih vprašanjih.

Mi (Evropski invalidski forum - EDF) smo skupaj z drugimi organizacijami, kot je Mednarodna invalidska zveza, sodelovali in organizirali številne dogodke in dvostranska srečanja s podnebnimi pogajalci in zainteresiranimi stranmi. Disability Caucus - neformalna skupina, ki zastopa invalidsko gibanje na konferenci COP 28 - je uskladila svoje sporočilo, da bi okrepila prizadevanja za vključujoče in učinkovito podnebno ukrepanje.

Rezultat teh zagovorniških prizadevanj je, da je v glavnem zaključnem dokumentu COP 28 (prvi "globalni pregled stanja") izrecno omenjena invalidnost s priznanjem, da morajo pogodbenice pri sprejemanju ukrepov za reševanje podnebnih sprememb spoštovati, spodbujati in upoštevati svoje obveznosti glede človekovih pravic, vključno s pravicami invalidov.

Članek si lahko preberete na: <https://www.edf-feph.org/cop-28-the-disability-movement-calls-for-inclusion-in-climate-action/>

Na vrh